

Valtiovarainministeriö / Avoin hallinto -hanke
Toimintasuunnitelma III

Viite: Lausuntopyyntönumeron diaarinumero VM/724/00.01.00.01/2015, lausunto jätetty 3.3.2017.
Lausunnon antaja Eliisa Uotila, Selkokeskus, Kehitysvammaliitto

Taustaa:

Suomessa avoimen hallinnon toimintaohjelma koskee koko julkista sektoria. Kolmannen toimintaohjelman alkaessa käynnissä on mittavia hallinnon uudistushankkeita. Muutokset ja niiden lopputuloksena syntyvän uudenlainen hallinto tulee pystyä kuvamaan ja kertomaan selkeästi ja ymmärrettävästi. Samoin on tärkeää, että maakuntahallinto alusta alkaen myös käytännön tason toiminnassa ja asenteessa on mahdollisimman avoin. Avoimuus ja julkisuus kulkevat käsi kädessä. Suomessa julkisuuslaki on erinomainen pohja. Sen kattavasta toimeenpanosta ja uudistustarpeista on huolehdittava.

Suomen Avoimen hallinnon III toimintaohjelmalla edistetään kansalaisten osallisuutta. Teemat vuosille 2017–2019 ovat ymmärrettävyys, avoin maakunta ja julkisuus. Teemojen alla on yhteensä kymmenen toimeenpantavaa sitoumusta, joiden toteutumista seurataan ja arvioidaan ohjelman kuluessa ja sen päätteeksi.

Kehitysvammaliiton lausunto Avoin hallinto -hankkeen 3. toimintaohjelman sitoumusluonnoksiin (1–10)

1. Tuetaan kaikkien mahdollisuutta osallistua

Tuetaan eri osallisuusmuotojen käyttöä rinnakkain ja parannetaan kansalaisten suoria mahdollisuuksia osallistua hallinnon valmistelutyöhön. Huolehditaan osallisuuden esteettömyydestä.

Tavoite on erittäin kannatettava, jos *kaikki* viittaa tässä todella kaikkiin kansalaisiin, mukaan luettuna myös erityisryhmät. Kun teemana on ymmärrettävyys, on tärkeää huomioida myös iso ja kasvava joukko ihmisiä, jotka ovat syrjäytymisvaarassa kielellisten vaikeuksiensa vuoksi. Selkokeskuksen arvion mukaan (2014) noin 8–12 prosenttia suomalaisista tarvitsee selkokieltä voidakseen asioida viranomaisten kanssa sekä hoitaa henkilökohtaisia asioitaan. Selkokielen kohderyhmissä on maahanmuuttajia, jotka opiskelevat suomen kieltä, muistisairaita vanhuksia, vammaisia henkilöitä sekä yhteiskunnasta syrjäytyneitä henkilöitä.

Kaipaamme konkreettisia keinoja ja tavoitteita, joilla varmistetaan selkokieltä tarvitsevien ihmisten tasa-arvoinen osallistumismahdollisuus myös silloin, kun yleiskieli on liian vaikeaa. On tärkeää, että Avoimen hallinnon toimintasuunnitelmassa huolehditaan tiedon saavutettavuudesta kielen tasolla ja otetaan huomioon selkokielen tarve.

Saavutettavuus ei ole vain fyysistä esteettömyyttä. Esimerkiksi Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (2016/2102) verkkopalvelujen saavutettavuudesta antaa hyvän pohjan sille, miten tehdään esteetöntä verkkopalvelua, mutta se ei kata kognitiivisen eli tiedollisen saavutettavuuden aluetta kovinkaan laajasti. Vaarana on, että osallistavien digipalveluiden sijaan kehittyikin eriarvoisuutta

lisäävää toimintaa, kun osallistuminen on mahdotonta esimerkiksi monimutkaisen käyttöliittymän, hankalien tekstien ym. syiden takia.

2. Huolehditaan siitä, että hallinnon valmistelemista uudistuksista ja palveluista on saatavilla selkeä kuvaus

Yhtenäistetään ja tuetaan entistä selkeämpää viestintää hallinnossa meneillään olevasta valmistelutyöstä ja hallinnon järjestämistä palveluista.

Tavoite on kannatettava, mutta huolemme on, että ”selkeä kuvaus” ei ole tarpeeksi selkeä monille kansalaisille. Kaipaamme konkreettista määrittelyä ja ohjeistusta avoimen hallinnon kautta sille, miten kansalaisille ja etenkin erityisryhmille voi tai pitää asioista tiedottaa.

Esimerkiksi selkokielisten julkaisujen edellyttäminen on nähdäksemme yksi konkreettinen toimi ja mittari, jolla voidaan arvioida valtionhallinnon saavutettavuutta ja kaikkien kansalaisten mahdollisuutta saada tietoa, muodostaa mielipiteitä ja valvoa julkisen vallan toimintaa. (ks. julkisuuslaki 3 §).

3. Laajennetaan julkisuusperiaatetta yhtiötettäviin julkisiin palveluihin

Avoimen ja läpinäkyvän päätöksenteon turvaamiseksi julkisuusperiaatetta laajennetaan koskemaan myös yhtiömuodossa tuotettavia julkisia palveluja.

Tavoite on kannatettava.

4. Yhtenäistetään julkisuuslain tulkintoja

Edistetään julkisuuslain tulkintojen yhtenäisyyttä niin, että julkisuus on aina pääsääntö myös käytännössä.

Julkisuus on tärkeä ja hyvä lähtökohta saavutettavalle ja kansalaisten osallisuutta tukevalle toiminnalle. Julkinen asiakirja ei kuitenkaan takaa itse asian julkisuutta, koska kaikilla kansalaisilla ei ole mahdollisuuksia tai kykyjä päästä asiakirjan luo (edes verkossa) eikä myöskään ymmärtää sitä. Varsinkin jälkimmäinen kohta on tärkeä huomioida, sillä usein se jää keskustelussa varjoon.

Tieto ei ole tietoa, jos sitä ei esitetä ymmärrettävässä muodossa. Siksi on tärkeää, että valtionhallinto lisää selkokielistä viestintää. Tällä yksinkertaisella toimenpiteellä palveltaisiin kaikkia kansalaisia ja lisäksi tavoitettaisiin erityisryhmät, joilla on kielellisiä vaikeuksia.

Selkeä kieli, esimerkiksi selkokielinen tieto, ei ole ylimääräinen kulu, vaan investointi kansalaisten hyvinvointiin. Yleensä siitä koituu myös säästöä esimerkiksi viranomaiselle tulevien kysymysten ja selvityspyyntöjen sekä asiakaspalvelutarpeen vähenemisenä.

5. Vahvistetaan julkisuuslakiosaamista hallinnossa

Tuetaan julkisuuslakiosaamista huolehtimalla sen sisällyttämisestä virkamiesten ja viranhaltijoiden koulutukseen ja valmentamiseen.

Tavoite on kannatettava.

6. Julkaistaan valtion hankintatiedot kansalaisille

Julkaistaan avoimesti verkossa tiedot siitä, mitä valtio ostaa, millä rahalla ja mistä.

Tavoite on kannattava, mutta toivomme, että julkaisupohjan muodon ja kieliasun valinnassa kiinnitettäisiin huomiota saavutettavuuteen ja selkokieltä tarvitsevien ihmisten tarpeisiin.

7. Viestitään selkeästi mikä maakuntauudistuksessa muuttuu ja miksi

Maakuntauudistuksen kuluessa huolehditaan siitä, että uudistuksen sisältö ja syy on viestitty selkeästi kansalaisille.

Tavoite on kannatettava, mutta toivomme, että selkeän viestinnän yhtenä osana mainittaisiin myös selkokielellä viestiminen.

8. Laaditaan uudesta maakuntahallinnosta selkeä ja ymmärrettävä kuvaus

Uusi maakuntahallintomalli kuvataan selkeästi ja ymmärrettävästi kansalaisille.

Tavoite on kannatettava, mutta toivomme, että selkeän ja ymmärrettävän kuvauksen yhtenä työkaluna mainittaisiin myös selkokieli.

9. Järjestetään maakuntajohdolle koulutusta avoimen hallinnon toimintatavoista.

Tavoite on kannatettava.

10. Päivitetään avoimen hallinnon periaatteet yhteistyönä koskemaan myös maakuntahallinnon toimijoita

tavoite on kannatettava.